

România

Denumirea oficială: România

Capitala: București (2 mil. loc.)

Limba oficială: româna

Suprafața: 237.500 km²

Locuitori: 22,77 mil. (96 loc./km²)

Religia: ortodoxie 87%; catolicism 5%; protestantism, greco-catolicism

Moneda: leul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 decembrie

Geografie: România este așezată în SE Europei Centrale, la N de Peninsula Balcanică. Limite: Ucraina (N și E), Republica Moldova, M. Neagră (E), Bulgaria (S), Iugoslavia (SV), Ungaria (V). Geografie fizică: România are un relief variat: câmpii 36% din teritoriu, dealuri și podișuri 33% și munții 31%. Câmpiile se desfășoară de-a lungul Dunării: Câmpia Română, Câmpia Dunării de Jos (alt. max. 300 m), și de-a lungul graniței de V, Câmpia de Vest (alt. max. 170 m). Dealurile sunt prezente atât în interiorul arcului carpatic: depresiunea colinară a Transilvaniei, cât și în exteriorul lui: Podișul Moldovei (în E), Podișul Dobrogei (SE), podișul Getic, în S și SV, și colinele din V. Carpații românești, au forma unui arc în mijlocul țării, pornind din N teritoriului, curbându-se în zona din N Buzăului, pentru a se închide arcul în V, cu masivul Bihor. Se disting: Carpații Orientali ce se întind de la granița nordică până în Valea prahovei, desfășurați pe trei șiruri longitudinale, diverse ca origine și cu altitudini moderate; în E rocă sedimentară, în centru rocă cristalină: Munții Rodnei; vf. Pietrosul Rodnei (alt. max. 2.305); în V, rocă vulcanică (vulcani stinși): Călimani cu vf. Pietrosul (alt. max. 2.102 m) și Gurghiului; Carpații Orientali au mai multe depresiuni; mai importante: Maramureș, depresiunea Brașov. Carpații Meridionali se întind între valea Prahovei, valea Cernei și a Timișului, mult mai masivi și mai înalți: Munții Făgăraș cu vf. Moldoveanu (alt. 2.544 m). Aici există lacuri glaciare. Ei sunt străbătuți de defileurile Oltului și Jiului (râuri ce se varsă în Dunăre); depresiunea Petroșani. Carpații Occidentali se întind între Defileul Dunării de la Porțile de Fier, cel mai lung din Europa (144 km), în S până la Someș, în N. Ei cuprind: Munții Banatului, Munții Poiana Ruscă și Munții Apuseni. Sunt mai scunzi și închid multe depresiuni: Almăjului, pe Nera, Țara Moșilor, pe Arieș, Zarandului, pe Crișul Alb. În Munții Apuseni sunt fenomene carstice (Peștera Scărișoara), monumente ale naturii. O zonă specifică în România: Delta Dunării (4.340 km² în România) care din 1990 este declarată rezervație a biosferei. În SE, litoralul Mării Negre, teren cu puțină vegetație. Majoritatea apelor fac parte din bazinul Dunării (1.075 km pe teritoriul României): Someșul, Mureșul, Crișurile, afluenți ai Tisei (care la rândul său se varsă în Dunăre), Jiul, Oltul, Argeșul, Ialomița, Siretul, Prutul. Există peste 3.000 de lacuri. În Câmpia Română o serie dintre ele au fost desecate în anii socialismului aducând prejudicii ecosistemului și fiind cauza unor inundații ale Dunării. Clima: este temperat-continentală moderată (cu influențe oceanice, baltice sau pontice) în regiunile mai joase. Temp. medie anuală peste 12°C în S, și sub 0°C pe înălțimi. Precipitațiile între 250-500 mm/an în Dobrogea și cca. 1.500 mm/an în munți. Floră și faună: Pădurile ocupă 32% din terit.. Predomină pădurile de foioase (fag, stejar, ulm, carpen, tei); păduri de conifere (molid, brad, pin, zadă), mâi mari în Carpații Orientali. Fauna: cerbi, căprioare, urși, lupi, vulpi, mistreți, și faună rară: râsul, capra neagră, cocoșul de munte; pește: moruni, nisetri, scrumbii de Dunăre și lostrite (un fel de pește arhaic); pelicanii, călifarii, vidrele și lebedele în Delta Dunării sunt ocrotite de lege (încă se mai practică braconajul). Numeroase rezervații naționale și parcuri naționale (Retezat; cea mai veche, din 1935); Rezervația Delta Dunării a complexului lagunar Razelm, a cursului inferior al Dunării (Isaccea-Tulcea).

Populația: este formată în majoritate de români 89,4%, maghiari 7,1%, țigani 2%, germani, ucrainieni, ruși-lipoveni, turci, tătari. În afara granițelor trăiesc peste 8 mil. de români, atât imigrați în Europa occidentală, Canada, SUA, Australia, America de Sud (cei mai mulți în ultimele decenii), cât și din țările vecine unde trăiesc comunități mari de români. Concentrarea max. a pop. în zonele de câmpie (peste 55%), îndeosebi în zona capitalei (1.000 loc./km²). În zona de munte (5% din populație) densitatea loc. este slabă. Rata natalității: 11,6‰; a mortalității: 11,5‰. Rata pop. urbane: 55%. Resurse și economie: R. este o țară în tranziție de la o econ. socialistă la o economie de piață care a avut după 1990 un ritm lent de aplicare a reformei (până în 1996-1997). Dintre țările foste socialiste, a beneficiat mai puțin de sprijin financiar internațional, datorită regimului politic. Econ. R. este industrial-agrară. Ramurile ind. diversificate și răspândite pe întreg terit. R. sunt: metalurgie neferoasă, siderurgie, petrochimie, ind. lemnului, constr. de nave, textile, pielărie, alimentară, care au suferit după 1989, datorită întârzierii restructurării ind. și precarității investițiilor. Agric. este lipsită de mașini și utilaje moderne, de îngrășăminte. Există o rețea foarte bogată de irigații care nu poate fi utilizată. Se cultivă: grâu, porumb, sfeclă de zahăr, cartofi, floarea-soarelui, plante industriale, tutun, viță de vie: Creșterea animalelor: bovine, ovine, porci, păsări a suferit o însemnată diminuare în procesul privatizării insuficient asistate de o legislație fermă și a lipsei de capital financiar. R. are numeroase resurse min., dar reduse ca pondere: cărbuni (lignit), aur, argint, lemn, uraniu, sare (rezerve importante). Petrolul și gazele naturale nu satisfac consumul intern. Turismul a suferit un recul după 1989, în prezent se trece la privatizarea hotelurilor de pe litoral, la crearea unei rețele de turism rural. Econ. R. a suferit de pe urma embargoului impus Irakului și noii Iugoslavii. Transporturi și comunicații: căi ferate (în mare parte electrificate); căi rutiere, flotă comercială. Infrastructura căilor de comunicație din R. este printre cele mai deteriorate din Europa. Cu colaborare internațională s-a trecut la realizarea unui program de modernizare a autostrăzilor, se creează o cale transeuropeană Rotterdam-Constanța, care va dezvolta transportul fluvial; alta Asia Centrală-Constanța, pentru transportul petrolului. Aeroporturi: București (Otopeni) internațional; Timișoara, Constanța, Cluj etc. Orașe: Constanța (port la M. Neagră), Timișoara, Cluj-Napoca, Galați (port dunărean la care au acces și nave oceanice), Brașov, Craiova, Ploiești, Iași, Oradea, Arad, Tg. Mureș, ș.a. Universități la Iași (1860), București (1864), Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Brașov. Istoria: În spațiul R. și în Balcani trăiau în mileniul II î. Hr. triburile tracilor (neam indo-european): din sec. VI î. Hr. sunt atestate în izvoarele grecești existența geților în reg. Dunării de Jos și în zona din S Carpaților; izvoare latine amintesc de existența dacilor în Banat și Transilvania. Regele Burebista (cca. 70-44 î. Hr.) unifică terit. dintre Carpații Păduroși, Nistru și Munții Balcani și M. Neagră (în timpul lui Caius Iulius Caesar), luând naștere regatul Daciei; regele Decebal (87-106) va purta cu romanii trei războaie; între 87-89 cu Domițian, 101-102 și 105-106 cu împ. Traian, în urma cărora Dacia devine provincie romană. Populația daco-romană, care a stat la baza etnogenezei va adopta limba latină, în primele secole d. Hr. formându-se limbă străromână, unitară pe tot terit. locuit anterior de daci, apoi limba română, singura limbă romanică din Europa estică. Creștinarea pop. român se face din primele sec., de jos în sus, cât teritoriul R. se afla încă în cadrul Imp. Roman (până în 273/275 la retragerea aureliană), rămânându-se în cele din urmă în cadrul Bisericii răsăritene subordonate patriarhiei de la Constantinopol, de rit ortodox. Din sec. IV, o serie de popoare migratoare trec peste terit. R. și temporar își impun controlul, întârziind cristalizarea statală: goți, huni, gepizi, avari, slavi (sec. VI) pecenegii și cumanii în zonele extracarpatice, tătarii după 1241 anul mării năvăliri în Europa. Slavii vor fi asimilați; limba română va asimila de asemenea cuvinte slave. Pop: autohtonă s-a numit pe sine „români”, perpetuând amintirea Romei străbune. La sf. sec. IX, ungurii veniți din Asia se stabilesc în Partonia; fiind oprită expansiunea lor spre V (mijl. sec. X), se îndreaptă spre răsărit și în sec. XI-XIII reușesc să-și impună stăpânirea asupra formațiunilor statale românești (voievodate) și includ Transilvania ca voievodat autonom

în regatul ungar. În sec. XII-XIII sunt colonizați în Transilvania secui și sași. În sec. XIV, după slăbirea presiunii tătare se creează state de sine stătătoare în Țara Românească (1330) și Moldova (1359). După sec. XIV până la sf. primului război mondial, românii vor trăi în trei state (principate) separate, care aveau strânse legături de limbă, econ.-sociale, culturale și politice. Presiunea statelor vecine, Polonia și Ungaria (de rit catolic), a dus la nenumărate conflicte militare. În sec. XIV, Imp. Otoman ajunsese la Dunăre cu hotarele sale și principatele române vor duce o luptă aprigă, continuă, pentru păstrarea independenței statale, existenței etnice și religioase, prin rezistență militară sau folosind cu abilitate rivalitățile dintre marile state vecine. În 1526 (bătălia de la Mohacs) regatul ungar dispăre și aceste principate vor recunoaște suzeranitatea Porții Otomane, păstrându-și însă autonomia internă, religia, cultura. În 1600 este prima încercare de unificare a principatelor locuite de români, sub Mihai Viteazul, care nu durează însă. În 1699 prin Tratatul de pace de la Karlowitz între Imp. Habsburgic și cel Otoman, Transilvania este cedată celor dintâi. Din sec. XVIII terit. R. devine obiect de dispută și câmp de luptă al imperiilor vecine: Imp. Otoman, Rusia și Imp. Habsburgic. Austria anexează Oltenia (1718-1739); Banatul (1718-1918) și Bucovina (1775-1918); Rusia terit. Moldovei („Basarabia”) dintre Prut și Nistru (1812-1918). Începând din 1821 (eliminarea regimului fanariot instaurat la începutul sec. XVIII) și apoi din 1848 (revoluție integrată în cea general europeană), societatea românească din provinciile istorice este racordată structurilor politice și econ.-sociale ale Europei. În 1859: unirea Principatelor (Țara Românească și Moldova) care aleg același domnitor; noul stat național, o monarhie constituțională, adoptă în 1862 numele de România. În 1866 sub domnia principelui, apoi regelui (1881) Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1914), care va da țării o dinastie care de la a treia generație se va numi de România, unirea Țărilor Române devine definitivă și va fi recunoscută până în 1881 de toate statele europene. În 1877 participă în mod hotărâtor alături de Rusia în războiul antiotoman în urma căruia prin Tratatul de pace de la Berlin (1878) se recunoaște independența de stat a României; se restabilește autoritatea R. asupra Dobrogei. În 1916 România intră în război alături de Antantă, împotriva Puterilor Centrale. Prin voință populară se unesc în 1918 cu R.: Basarabia (martie 1918), Bucovina (nov. 1918); în urma hotărârii Marii Adunări Naționale întrunite la Alba Iulia se decide la 1 decembrie 1918, unirea Transilvaniei cu R.. Prin Tratatul de la Versailles (1919-1920) sunt recunoscute aceste realități istorice. În 1919 R. este membru fondator a Societății Națiunilor. În perioada interbelică, paralel cu procesul de modernizare a statului, R. se apropie de democrațiile occidentale. În al doilea război mondial R. este constrânsă să cedeze Basarabia și Bucovina de N U.R.S.S.-ului (iunie 1940), iar prin Dictatul de la Viena să cedeze Ungariei NV Transilvaniei (aug. 1940) și Bulgariei partea de S a Dobrogei/Cadrilaterul (septembrie 1940). Regele Carol II abdică în septembrie 1940, iar generalul Antonescu, care instituie un regim autoritar, se alătură Germaniei împotriva U.R.S.S. La 23 august 1944 mareșalul Antonescu este arestat din ordinul regelui Mihai al R. (1940-1947); România trece de partea Puterilor Aliate (într-un moment când nu era încă clar cine va câștiga) până la sf. războiului (9 mai 1945). Prin Tratatul de la Paris (1947) se recunoaște anularea Dictatului de la Viena, dar și anexarea Basarabiei și Bucovinei de N de către URSS. Sub presiunea Armatei Roșii, se instaurează un regim comunist; la 30 dec. 1947 regele este obligat să abdice și să părăsească țara și se proclamă Republica Populară Română, sub dictatura partidului comunist unic (1947); se naționalizează întreprinderile (1948) și se colectivizează forțat agricultura (1949-1962) prin metode violente, de exterminare a opozanților. Și după 1953 România continuă sub Gheorghe Gheorghiu Dej linia de dezvoltare stalinistă a economiei, deși sub fațada unui comunism „național”. Sub Nicolae Ceaușescu 1965-1989, după o iluzorie deschidere politică, poziția anti-sovietică pe care o ia în timpul intervenției trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia 1968 - unde R. refuză să intervină, urmează un regim dictatorial care face din R. una din cele mai sărace țări ale Europei, toată bogăția țării servind proiectelor aberante,

megalomanice, ale dictatorului. Odată cu Revoluția din 1989, dictatura este abolită, cuplul dictatorial executat, iar puterea acaparată de foștii comuniști „dizidenți” (câștigători apoi, ai primelor alegeri legislative din 1990). Se instaurează cu dificultate un regim pluralist; au loc provocări și conflicte interetnice, mineriade (terorism de grup), care creează haos în economie și în viața socială. Treptat, pluralismul politic deschide drumul democrației și R. se angajează în făurirea unei econ. de piață. În 1996 câștigă alegerile opoziția și se simte un reviriment în edificarea statului de drept și în recâștigarea încrederii forurilor internaționale în politica internă și externă a R.. În 1997 R. nu este admisă printre candidații pentru intrarea în NATO, dar i se recunoaște progresul făcut spre a câștiga calitatea de membru al acestei organizații în viitor. Totuși „schimbarea” s-a dovedit un eșec, iar poporul a ales în 2000 niște comuniști cu fața metamorfozată. Statul: este o republică semiprezidențială; puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Deputaților) și de către președinte (promulgă legile); mandatul este pe 4 ani; cea executivă de un guvern numit de președinte în funcție de rezultatul alegerilor și aprobat de Parlament. Pluripartitism.